

פועלים, שכיון שאסור לשכור את הפועלים ג"כ בשבת, ואסור לו גם כן לומר לאחרים לשכור פועלים עבורו בשבת, על כן אסור לו גם כן להחשיך על התחום לצורך פועלים, וכמו כן לצורך הבאת פירות, וכפי שכבר למדנו לעיל שלצורך הבאת פירות מדובר כאן שהוא צריך עדיין לקצור את הפירות, שאסור לו להחשיך על התחום באופן שהוא בא במוצאי שבת והוא רוצה ללכת לקצור פירות שזו היא מלאכה האסורה בשבת, אסור גם להחשיך על התחום, ועל זה בא אבא שאול ואומר את הכלל שלו, שמדוע אסור להחשיך על התחום לצורך שני הדברים האלה, זה בגלל שאסור גם לומר לאחרים לעשות אותם,

- דף קניא ע"א

א"כ האי כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיבתי, שכן הרי אבא שאול אומר, והוא הרי היה צריך לומר כל שאני זכאי באמירתו איני רשאי בחשיבתי מיבעי ליה, שהרי אם אנחנו אומרים שהוא בא לכלול כאן כלל על האיסור שבמשנה, על מה שלמדנו במשנה שאין מחשיכין על התחום, על זה הוא בא לומר כלל שכל דבר שאסור לי לומר אותו אסור לי להחשיך עליו, וזהו הטעם שאסור להחשיך כדי לשכור פועלים ולהביא פירות, א"כ היה מתאים לומר שכל שאני זכאי באמירתו איני רשאי בחשיבתי, שהרי הוא בא לכלול כאן כלל על הדין האסור במשנה, מדוע הוא אומר בלשונו כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיבתי שמכאן משמע שהוא מדבר לענין ההיתר שבמשנה.

עונה הגמרא, לעולם אסיפא קאי לעולם הוא באמת הולך על הסיפא, על הדין ההיתר של המשנה, ומ"מ לא קשה לנו מדוע הוא תולה תניא בדלא תניא, ואבא שאול אהא קאי הוא הולך על מה שלמדנו דאמר רב יהודה אמר שמואל, מותר לאדם לומר לחבירו, שמור לי פירות שבתחומך, ואני אשמור לך פירות שבתחומי, מותר לו לאדם לומר לחבירו, באופן כזה, שהרי תחום שבת יכול להיות ששני בני אדם נמצאים במקום אחד וכל אחד יש לו תחום שבת שונה, שהאדם איפה שהוא קנה שביתה, מאותו המקום יש לו אפשרות ללכת אלפים אמה לכל צד, ואם שני האנשים קנו שביתה במרחק של אלף אמה אחד מהשני, א"כ כל אחד ילך אלף אמה לקראת השני, אז הם יפגשו, וכל אחד מותר לו עדיין להמשיך וללכת אלף אמה לצד שמכנגד לצד שבו הוא קנה שביתה, א"כ יכול לצאת שפירות של האדם שקנה שביתה במקום אחד נמצאים בתוך תחומו של האדם השני והפירות של האדם השני נמצאים בתוך תחומו של האדם הראשון, וכל אחד יכול להגיע רק לפירות של החבר ולפירות עצמו הוא לא יכול להגיע, שהפירות שלו לגבי עצמו זה כבר מחוץ לתחום לגבי חבירו זה בתוך התחום, וכן להיפך, על כן אומר רב יהודה משמו של שמואל שמוותר לכל אחד מהם לומר לשני שישמור את הפירות שלו שבתוך התחום של חבירו, וכתמורה הוא ישמור לחבירו על הפירות שבתוך תחומו.

ומסביר כאן רש"י שההלכה הזאת שמוותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי היתה פשוטה להם, בין לאבא שאול ובין לת"ק זה היה פשוט שלא צריך לכתוב את זה כלל, ועל כן כבר לא מתאים לשאול כאן תלא תניא בדלא תניא.

ומבאר הגמרא, וקאמר אבא שאול לתנא קמא, מי לא מודית וכי אתה לא מודה לי בדבר הפשוט הזה, דמותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי, הרי אתה מודה שמוותר לאדם לומר לחבירו לשמור לו פירות, וא"כ הרי אתה מודה שהאמירה בענין שמירת פירות גם כן מותרת, א"כ מדוע כשאתה מדבר בענין חשכה לצורך שמירת פירות אתה אומר רק שמוותר להחשיך, ותלה את זה זה בזה ותאמר כל שאני רשאי

פועלים, שכיון שאסור לשכור את הפועלים ג"כ בשבת, ואסור לו גם כן לומר לאחרים לשכור פועלים עבורו בשבת, על כן אסור לו גם כן להחשיך על התחום לצורך פועלים, וכמו כן לצורך הבאת פירות, וכפי שכבר למדנו לעיל שלצורך הבאת פירות מדובר כאן שהוא צריך עדיין לקצור את הפירות, שאסור לו להחשיך על התחום באופן שהוא בא במוצאי שבת והוא רוצה ללכת לקצור פירות שזו היא מלאכה האסורה בשבת, אסור גם להחשיך על התחום, ועל זה בא אבא שאול ואומר את הכלל שלו, שמדוע אסור להחשיך על התחום לצורך שני הדברים האלה, זה בגלל שאסור גם לומר לאחרים לעשות אותם,

- דף קניא ע"א

א"כ האי כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיבתי, שכן הרי אבא שאול אומר, והוא הרי היה צריך לומר כל שאני זכאי באמירתו איני רשאי בחשיבתי מיבעי ליה, שהרי אם אנחנו אומרים שהוא בא לכלול כאן כלל על האיסור שבמשנה, על מה שלמדנו במשנה שאין מחשיכין על התחום, על זה הוא בא לומר כלל שכל דבר שאסור לי לומר אותו אסור לי להחשיך עליו, וזהו הטעם שאסור להחשיך כדי לשכור פועלים ולהביא פירות, א"כ היה מתאים לומר שכל שאני זכאי באמירתו איני רשאי בחשיבתי, שהרי הוא בא לכלול כאן כלל על הדין האסור במשנה, מדוע הוא אומר בלשונו כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיבתי שמכאן משמע שהוא מדבר לענין ההיתר שבמשנה.

אלא אומרת הגמרא, **אסיפא קאי** הוא באמת הולך על הסיפא של המשנה, ששם באמת מדובר בענין ההיתר, מה מותר לעשות בשבת, ואומרת המשנה, אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו שמוותר לו להחשיך לצורך שמירה, דהיינו כששדה שלו מרוחקת מן העיר יותר מתחום שבת והוא לא יכול ללכת לשם בשבת לשמור כיון שזה מחוץ לתחום, מותר לו ללכת בשבת עד קצה התחום כדי שבמוצאי שבת הוא יוכל להמשיך בדרכו כדי לשמור, משום ששמירת פירות היא מלאכה המותרת בשבת, ואבא שאול אם נאמר שהוא אומר את הכלל לענין זה, הוא אומר מדוע מותר להחשיך לשמור, כיון שמוותר לומר לאחרים לשמור על כן מותר לשמור, ומביא פירות בידו זה כפי שכבר למדנו במשנה שאחרי שכבר המשיך לשמור אם דעתו באמת היתה רק לצורך שמירה לאחר מכן מותר לו גם כן לקצור פירות ולהביא אותם בחזירתו.

על זה שואלת הגמרא, אם לענין זה אמר אבא שאול את הכלל, האי כל שאני זכאי בחשיבתי רשאי אני באמירתו מיבעי ליה, הוא היה צריך להיפך, שהרי אם אנחנו באים לומר שמדוע אצלנו במשנה מותר לו להחשיך לצורך שמירת פירות זה בגלל שהוא זכאי באמירתו, אבל את הענין הזה שמוותר לומר לאחרים לשמור לא למדנו במשנה, אין לנו משנה שמגלה לנו שמוותר לאחרים ללכת לשמור לו פירות, על כן איך הוא בא לתלות תניא בדלא תניא, איך הוא בא לתלות דבר שכתוב מפורש במה שלא כתוב, דהיינו מה שכתוב אצלנו שמוותר להחשיך, מדוע מותר להחשיך, בגלל שמוותר לומר, וכי היכן למדנו שמוותר לומר, הרי לא למדנו

עצמי שבת פ' פרק שלשה ועשרים – שואל קנ"א ע"א 2 השדה א'רמא

דף זה הודפס ע"י המורשה לשימוש הפרטי - כל הזכויות © שמורות למחבר: יואל צבי ערערא, רחוב חזון איש 3, בני ברק 51502, ניתן להשיג ספרים או דיסק לקריאה ולהדפסה עצמית אצל המחבר בתובת הנ"ל או בטל 03-5795243 או 057-3195242

אבל אומרים התוס', אם אנחנו גורסים כמו שכתוב כאן צריך לומר שמדובר כאן בבהמה קטנה מאד, שהיא עדיין לא יכולה ללכת ברגליה, למשל טלה קטן, וצריך לטלטל אותו ולסחוב אותו כדי להביא אותו, וכיון שהוא מוקצה על כן אסור להחשיך על התחום כדי להביא דבר שהוא מוקצה, שכיון שבשבת אסור לטלטל אותו אסור להחשיך גם על התחום לצורך הבאתו.

עוד ממשיכה הברייתא ואומרת, היתה עומדת חוץ לתחום, קורא לה והיא באה, אבל כשהיא עומדת חוץ לתחום של הבעלים שלה, שקנית השביתה של האדם וזה מקנה לו את התחום שבת של אלפים אמה לכל רוח, היא זו שמקנה גם את תחום השבת לכל החפצים שלו, כך שגם הבהמה התחום השבת שלה הוא כמו תחום השבת של הבעלים שלה, ואם הבהמה יצאה מחוץ לתחום בעליה, וישנו אדם אחר שהוא כן יכול לגשת אל הבהמה, שהבהמה עדיין נמצאת בתוך תחומו שלו, אסור לו לאותו אדם לקחת את הבהמה ולהביא אותה אל בעליה, שכיון שהבהמה יצאה מחוץ לתחום אסור לה לצאת מתוך ד' אמות, אסור להוציא אותה בידיים, אבל מ"מ קורא לה והיא באה, לקרוא לה ועל ידי כך היא תבוא, על אף שעל ידי כך היא יוצאת מד' אמות והיא הולכת חוץ לתחום, אבל כיון שזה רק על ידי אמירה זה כן מותר, ורק להביא אותה בידיים אסור.

כלל אמר אבא שאול, כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו, כאן בא הכלל של אבא שאול ואומר, שכל מה שמותר לומר מותר גם להחשיך לצורך זה, והוא מסיים את הברייתא, ומחשיבין לפקח על עסקי בלה ועל עסקי המת מותר להחשיך כדי לפקח על צרכים של כלה או על צרכים של מת, וכפי שלמדנו לעיל מדובר כאן אפילו לצורך מלאכה דאורייתא, דהיינו להחשיך לצורך קצירת הדסים להביא לבלה, או לצורך עשיית תכריכין עבור המת, להביא לו ארון ותכריכין, מותר להחשיך לצורך זה, ואומרים לו לך למקום פלוני, ואם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני, מותר לומר גם לאדם אחר שילך למוצאי שבת למקום פלוני להביא ארון ותכריכין, ולומר לו גם אם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני, לא מצאת במנה הבא במאתים אם לא תמצא במאה תביא אפילו במאתיים.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח ר' יוסי בר' יהודה מוסיף ואומר, שאפילו שמותר לו לומר אם לא תמצא במאה תביא במאתיים אבל אסור להגביל אותו בסכום שלא יביא יותר מסכום זה.

וכפי שהמשנה ברורה כבר מביא, הביאור בזה הוא בגלל שזה כבר לא לצרכי המת, זה כבר לצורך הפסד ממונו של המשלח, על כן לענין זה אסור לו כבר לומר לו שילך למחרת.

עכ"פ כאן אנחנו רואים שלפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת מותר לומר לאדם אחר ללכת במוצאי שבת לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת, וכמו כן גם מותר להחשיך עליו, זו היא כוונתו של אבא שאול בכלל שהוא אומר, שכלל אמר אבא שאול, שהכלל בא לכלול גם כן את ההלכה של על עסקי כלה ועל עסקי המת שנלמד במשנה הבאה שמחשיבין על זה, הוא אומר שהכל תלוי בענין האמירה, שכמו שהתרנו את האמירה לומר לאדם אחר ללכת לפקח על עסקי כלה ועל

באמירתו מותר לי גם כן להחשיך עליו, שהרי זה פשוט שמותר לומר כפי שהרי רב יהודה אמר משמו של שמואל, וזו היא הלכה פשוטה, א"כ גם כבר לא מתאים לשאול תלא תניא בדלא תניא, שזו היא הלכה פשוטה שרב יהודה אמר אותה משמו של שמואל, ושניהם מודים בכך, ועל כן שאל אבא שאול מדוע לא כללת את זה ככלל אחד, כך לומר כאן רש"י.

אבל התוס' מ"מ עדיין לא ניהא להם עדיין בתירוץ זה, שהרי מ"מ עדיין לא למדנו מפורש שהאמירה מותרת, שזו רק מימרא של רב יהודה אמר שמואל, אבל במשנה לא למדנו את זה, אז עכ"פ זה עדיין היה צריך להיות תניא בדלא תניא, ועל כן התוס' לא מסכימים עם התירוץ כפי שרש"י מפרש.

והתוס' מפרשים שכפי שנראה לקמן יש משנה שמותר לומר ליהודי שילך להכין קבר ליהודי אחר למחרת, דהיינו מותר לומר בשבת ליהודי שבמוצאי שבת ילך להכין קבר עבור יהודי, וא"כ אומרים התוס' אם אנחנו מוצאים שמותר לומר ליהודי ללכת להכין קבר במוצאי שבת שזו היא מלאכה גמורה, ודאי וכל שכן שמותר לומר ליהודי לעשות מלאכה שמותר לעשות אותה בשבת, זה ודאי שמותר לומר ליהודי ללכת לשמור פירות כששמירת הפירות עצמה מותרת, ועל כן זה כבר נחשב תניא, וזה מה שאבא שאול אומר, מדוע כשאתה מדבר בענין החשכת פירות אתה לא תולה את זה באמירה, שהרי אם אמירה לענין קבר מותרת הרי ודאי שהאמירה לענין שמירת פירות שמותר לשמור פירות בשבת ודאי מותרת, א"כ כבר יכלת שוב לכלול את זה ככלל, כך לומדים כאן התוס'.

שואלת הגמרא, ואימא, כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו, מדוע אמר אבא שאול את המילה "כלל", הוא היה יכול לומר פשוט, כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו, ואז כבר היינו יודעים את דעתו של אבא שאול שזה תלוי אחד בשני, אבל המילה כלל לאתויי מאי מה הוא בא לרבות כאן בזה שהוא אמר כלל, שמשמע שהוא בא לרבות מה שלא כתוב אצלנו במשנה גם כן, ומה הוא אותו הדבר.

עונה הגמרא, לאתויי הא דתנו רבנן זה בא לרבות לנו את מה שלמדנו בברייתא, אין מחשיבין על התחום להביא בהמה אסור להחשיך על התחום לצורך הבאת בהמה שיצאה מחוץ לתחום.

ומביאים כאן כבר התוס', שישנם גורסים להיפך, שכן מחשיבין על התחום להביא בהמה, שכפי שלמדנו לעיל אסור החשכה תלוי האם אנחנו מחשיבים לענין דבר כזה שאסור לעשות אותו בשבת, או לענין דבר כזה שמותר לעשות אותו בשבת, שלדבר שאסור אסור גם להחשיך, ולדבר שמותר לעשות אותו מותר גם להחשיך לצורך אותו הדבר, ולהביא בהמה הרי לכאורה אין בה שום איסור, מה הוא האיסור להביא בהמה, כל האיסור זה בגלל שיש כאן יציאה מחוץ לתחום והבהמה נמצאת מחוץ לתחום, אבל אם היה כאן בורגנין כפי שלמדנו לעיל, הרי היה מותר ליצאת גם כן בשבת להביא את הבהמה, א"כ ודאי שמותר להחשיך על התחום כדי להביא את הבהמה, על כן ישנם גורסים כאן מחשיבין על התחום.

החלילים ד' אמות ברשות הרבים.

עונים התוס', שכיון שהוא הביא את זה ממקום קרוב לא הועילה כל כך הבאתו, ועל כן לא אסרנו את מה שאסרנו כשהוא הביא את זה מחוץ לתחום, כך אומרים כאן התוס'.

אבל הר"ן מבאר, שכשהוא הביא את זה ממקום קרוב הרי ה"בכדי שיעשו" שממקום קרוב הוא זמן מועט, ולא מדובר כאן שמיד בצאת השבת ממש ברגע שהשבת יוצאת מיד מספידים להספיד באותם חלילים, על כן מסתמא אם הוא הביא את זה ממקום קרוב עד שיבואו להספיד כבר מסתמא יעבור ג"כ הזמן של בכדי שיעשו.

ולמעשה אומר הר"ן, שמכאן באמת ראייה דלא כרש"י במה שרש"י אמר שנכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהם ישראל הכוונה לעולם, שהרי אומר הר"ן אם אנחנו אומרים שכשנכרי עשה איסור בשביל ישראל באופן כזה שזה מוכרח שזה בשביל ישראל, אז אנחנו אומרים שזה אסור לעולם, א"כ גם כשהוא הביא את זה ממקום קרוב זה צריך להאסר לעולם, משא"כ אם אנחנו אומרים שהאיסור הוא בכדי שיעשו, אז אומר הר"ן כשהוא מביא את זה ממקום קרוב אז ה"בכדי שיעשו" מסתמא כבר עבר, ועל כן אומר הר"ן מכאן ראייה דלא כרש"י במה שרש"י אמר שבחלילין יש איסור לעולם.

עוד אומרת המשנה, עשו לו ארון וחפרו לו קבר אם עשו ארון בשביל גוי, או בשביל למכור, וחפרו קבר בשביל גוי, יקבר בו ישראל אז מותר גם כן לקבור בו ישראל, כיון שהוא עשה את זה באמת בשבת אבל הוא עשה לא בשביל ישראל, אז מותר לקבור בו ישראל, אבל ואם בשביל ישראל אם הם עשו את זה בשביל ישראל, לא יקבר בו עולמית אז אסור לו להקבר כאן לעולם.

ואליבא דרש"י הביאור כאן במה שאנחנו אומרים לא יקבר בו עולמית, הפירוש הוא בדיוק כפי שאמרנו לעיל בחלילין, שכמו בחלילין שרש"י אמר שיש קנס מיוחד שבשעה שהמלאכה שהגוי עשה מיועדת עבור ישראל וזה מוכרח מן המעשה שזה מיועד עבור ישראל, אז יש קנס מיוחד שזה יהיה אסור לעולם, גם כאן מדובר שהם עשו את הקבר בשביל ישראל בצורה כזאת שזה מוכרח שזה בשביל ישראל, ועל כן לא יקבר בו עולמית.

אליבא דשאר ראשונים, שהם לומדים שבחלילין אנחנו אומרים שזה רק בכדי שיעשו, מדוע כאן יש דין מיוחד שאם זה בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית, ואנחנו לא אומרים שבכדי שיעשו זה מספיק, זה בגלל שהם לומדים שכאן מדובר שהקבר היה במקום מאד מפורסם שכולם יודעים שהקבר הזה נחפר בשבת עבור ישראל, ועל כן זהו בזיון המת להקבר בקבר כזה שכולם יודעים שחפרו אותו עבורו בשבת, ועל כן לא יקבר בו עולמית.

נמרא. שואלת הגמרא, מאי ממקום קרוב מה הכוונה במה שאמרנו אלא אם כן בא ממקום קרוב שאז מותר להספיד בו ישראל.

עונה הגמרא, רב אמר, ממקום קרוב ממש, רב אמר ממקום קרוב ממש, וכפי שרש"י מסביר דהיינו שאנחנו צריכים

עסקי המת במוצאי שבת, מכח זה מותר גם כן להחשיך לצורך אותו הדבר, וזו היא כוונתו של אבא שאול במה שהוא אמר את המילה "כלל".

משנה. אומרת המשנה, מחשיכין על התחום לפקח על עסקי בלה, זו היא למעשה המשנה שהגמרא הביא קודם, שמותר להחשיך על התחום כדי לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת, וכפי שלמדנו לעיל הכוונה כאן לפקח על עסקי כלה זה אפילו לצורך מלאכה שאסור לעשות אותה בשבת, שמותר להחשיך על התחום כדי לקצור הדסים כדי להביא לצורך הכלה, שכך היה המנהג להביא הדסים לצורך כלה, מ"מ מותר להחשיך על התחום וזהו היתר מיוחד שהתירו לכלה כיון שאלו צרכי מצוה, וכמו כן ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין, להביא לו ארון ולהביא לו תכריכין, ואפילו כדי לעשות לו תכריכין שזה אסור בשבת מותר גם כן להחשיך על התחום.

עוד אומרת המשנה, נכרי שהביא חלילין בשבת גוי שהביא חלילין בשבת, אז אנחנו אומרים שמסתמא הוא הביא את זה לצורך הישראל, שכפי שרש"י אומר כאן שזה בשביל ישראל, ואפילו שלא כתוב כאן מפורש, מסביר הר"ן שהדרך היה שהגויים לא היו נוהגים לחלל בחלילים לצורך המת, על כן כשהנכרי כאן הביא חלילים אנחנו אומרים בודאי שהוא הביא את זה לצורך ישראל בשבת, על כן לא יספוד בהן ישראל אסור להספיד את הישראל באותם חלילים, כיון שהנכרי הביא את זה לצורך הישראל אסור להנות כאן ממעשה שבת, ועל כן לא יספוד בהם ישראל (ראה הערה [א]), אלא אם כן באו ממקום קרוב, דהיינו ממקום קרוב בתוך התחום, שאז הנכרי לא הביא את זה מחוץ לתחום, אז מותר להספיד בהם את הישראל (ראה הערה [ב]).

[א] אלא שכאן יש לנו מחלוקת בין רש"י לתוס', עד מתי אסור לספוד בהם, אליבא דרש"י יש כאן הלכה מיוחדת, קנסו כאן קנס מיוחד שלא יספוד בהם ישראל לעולם, ואליבא דהתוס' האיטור הוא רק בכדי שיעשו, דהיינו לחכות את הזמן שצריך לקחת לנכרי להביא את זה למוצאי שבת, ואחרי הזמן הזה כבר מותר גם כן להספיד בהם ישראל.

רש"י סובר שכאן עשו קנס מיוחד, שלא כמו בשאר דברים שנכרי עשה בשביל ישראל ששם ההלכה שרק בכדי שיעשו, כיון שכאן מוכחא מילתא (מוכרח הדבר) דבשבילו הובאו, זה מוכרח כאן שהוא הביא את זה בשביל אותו יהודי, והיכן שגוי עושה מלאכה שמוכרח מן המלאכה עצמה שהוא עושה את זה לצורך ישראל, כאן קנסו קנס מיוחד שגם בכדי שיעשו לא ישתמשו בזה, אלא לעולם יהיה אסור לספוד בהם ישראל, כך סובר כאן רש"י, וכפי שהזכרנו התוס' חולקים ואומרים שגם כאן זה רק בכדי שיעשו.

[ב] שואלים כאן התוס', מה מועיל לי כאן שהוא מביא את זה ממקום קרוב, דהיינו לא מחוץ לתחום, הרי גם ממקום קרוב שייך שיעבור איסור דאורייתא, דהיינו שיביא את זה דרך רשות הרבים, ואז הוא העביר את זה ד' אמות ברשות הרבים, ושוב כשאנחנו משתמשים באותם חלילים הרי אנחנו נהנים ממעשה שבת שעשה הגוי בשבילנו, שהוא הביא את

עצי שבת פ' פרק שלשה ועשרים – שואל קנ"א ע"א 4 השדה א'רמג

דף זה הודפס ע"י המורשה לשימוש הפרטי - כל הזכויות © שמורות למחבר: יואל צבי ערערא, רחוב חזון איש 3, בני ברק 51502, ניתן להשיג ספרים או דיסק לקריאה ולהדפסה עצמית אצל המחבר בתובת הנ"ל או בטל 03-5795243 או 057-3195242

רב יצחק בריה דרב יהודה, אם יש כה אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו עשרה קומקומין בבת אחת באמבטי קמנה, מותר לרחוץ בה מיד, אם יש שם אדם גוי שהוא רשות, דהיינו איש שלטון, שיש לו עשרה עבדים שיכולים לחמם לו עשרה קומקומים בבת אחת ולחמם את אותה אמבטיה קטנה, אז אנחנו תולים שודאי אותו מרחץ חומם לצורך אותה אדם חשוב, ועל כן מותר לו לרחוץ בה מיד.

והביאור הגר"א באותה משנה מבאר, שאז כבר מותר אפילו אם זה חומם בשבת, שכל מה שאנחנו אומרים כאן עשרה עבדים שמחממין לו י" קומקומין בבת אחת, זה רק כדי לומר לנו את ההגדרה של רשות, מתי הוא נחשב לרשות, דהיינו לאדם כזה שראוי לחמם בשבילו בלבד שנוכל לתלות שודאי בשבילו חיממו את זה, זה כשיש לו עשרה עבדים שמחממים לו י" קומקומין בבת אחת, אז הוא נחשב לרשות, אז הוא נחשב למספיק אדם חשוב שנוכל לתלות שבשבילו חיממו את האמבטיה.

עכ"פ הראיה לשמואל היא מן הסיפא הזאת, שהרי כאן זה גם כן לא בודאי שחיממו את זה לצורך אותו אדם חשוב, הרי עדיין אפשר לומר שאולי לא חיממו את זה לצרכו אלא חיממו את זה לצורך רוב ישראל שהם דרים באותה עיר, מ"מ אנחנו אומרים שאנחנו כן תולים, א"כ מכאן יש לנו ראיה לשמואל שאנחנו לא צריכים לדעת בבירור, ומ"מ אין כאן סתירה מן הרישא, דהיינו מתנא קמא שאומר שכשיש שם מחצה על מחצה אנחנו אומרים שהוא בכל זאת צריך להמתין בכדי שיעשו.

על אף ששם זה גם כן לכאורה רק ספק מדוע לא נתלה לומר שהם חיממו את זה בשביל המחצה גוים, ועל כן שיהיה מותר לרחוץ בה מיד, אומר רש"י שכשיש מחצה על מחצה לא שייך לומר שהם חיממו את זה לצורך הגוים, שהם חיממו את זה לצורך כולם, ואם הרוב גוים אז אנחנו אומרים שהכוונה לצורך הרוב, אבל כשיש כאן מחצה על מחצה הם חיממו את זה ודאי גם כן לצורך היהודים, ועל כן מוכחים לחכות בכדי שיעשו, שאין זה ספק כשה מחצה על מחצה, כך מסביר כאן רש"י.

עכ"פ אליבא שרש"י יוצא, שאין כאן מחלוקת בין תנא קמא לר' יהודה, שגם ת"ק מודה באופן של ר' יהודה שאם יש שם רשות אז מותר לו לרחוץ בה מיד, ומכאן ראיה לשמואל.

אבל הרי"ף כאן לומד את כל הסוגיא דלא כרש"י, הרי"ף כאן לומד בדיוק להיפך, שרב שאומר ממקום קרוב ממש הכוונה שאם באו עכשיו ממקום קרוב אנחנו כבר לא חוששים שמא הגוי הביא את זה ממקום רחוק מחוץ לתחום, ולהיפך שמואל שאומר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו הוא זה שחושש שמא הביא את זה מחוץ לתחום.

דהיינו שהרי"ף סובר בדיוק להיפך מרש"י, שמה שרש"י לומד בשמואל לומד הרי"ף ברב, ומה שרש"י לומד ברב לומד הרי"ף בשמואל, וא"כ הראיה שאנחנו מביאים לשמואל היא לא מן הסיפא, אלא להיפך מת"ק, ות"ק ור' יהודה באמת כן חולקים, שת"ק סובר שאפילו שזה מחצה על מחצה, מחצה ישראל ומחצה עכו"ם, ואפילו שיש שם רשות שאפשר לתלות שאתה

להיות בטוחים שהגוי לא הביא את זה מחוץ לתחום, ולדוגמה כשראינו את זה בביתו של הגוי לפני שבת, ואז אנחנו יודעים שהוא לא הביא את זה מחוץ לתחום.

ושמואל אומר, חיישינן שמא חוץ לחומה לנו, שמואל אומר שאנחנו לא צריכים להיות בטוחים שזה לא הובא מחוץ לתחום, אלא אם אנחנו רק לא יודעים בבירור שזה היה מחוץ לתחום אז אנחנו כבר חוששים שמא זה היה מחוץ לחומה, דהיינו בתוך התחום זה לן, והוא הביא את זה מחוץ לחומה בתוך התחום.

ואומר רש"י שהלשון חיישינן מתאים גם כן לומר כשאנחנו באים לתלות להיות, בזה גם כן מתאים לומר חיישינן, על כן לומד רש"י שרב סובר שצריך לדעת בבירור שזה בא ממקום קרוב, ושמואל סובר שכשאנחנו לא יודעים בבירור שזה לא ממקום קרוב אנחנו כבר תולים שמתסמא הוא הביא את זה ממקום קרוב, ואנחנו מתירים להספיד בהם ישראל, כך לומד כאן רש"י.

רש"י ותוס' כאן אינם גורסים את קטע הגמרא הבא, מהמילה "דיקא" עד "ושריי" רש"י ותוס' אינם גורסים אותו, דיקא מתניתין בוותיה דשמואל, דקתני, עשה לו ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל, אלמא מספיקא שרי, הכא נמי מספיקא שרי.

(ותניא בוותיה דרב) גם כאן צריכה להיות הגירסא שונה, וגורסים [ותנן בוותיה דשמואל], עכ"פ הגמרא כאן באה להביא ראיה לשמואל, שבשעה שיש לנו כאן ספק האם הגוי עשה את זה על ידי שהוא הביא את זה מחוץ לתחום, או שהוא הביא את זה בתוך התחום, אנחנו תולים להקל שהוא הביא את זה מתוך התחום, ומתירים להספיד בהם ישראל, מביאה הגמרא ראיה ממשנה שלמדנו במכשירין כוותיה דשמואל.

כי למדנו במשנה עיר שישאל ונכרים דרים בה עיר שגרים בה גם גוים וגם יהודים, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת והיה שם בית מרחץ שהיה פועל גם כן בשבת, אומרת המשנה, אם רוב נכרים אם רוב הדרים באותה עיר הם גוים, לערב רוחץ בה מיד אז בערב מותר לו לרחוץ מיד, שאנחנו תולים לומר שאותו המרחץ ודאי חומם בשביל רוב הגוים שגרים באותו העיר, ועל כן לערב מותר לו לרחוץ מיד שהוא לא נהנה ממעשה שבת שנעשה עבור ישראל, אם רוב ישראלים הם רוב הדרים באותה עיר הם יהודים, ימתין עד כדי שיחמו חמין אז הוא צריך להמתין כל כך זמן כדי שיספיקו לחמם גם כן במוצאי שבת, ואז על אף שזה חומם בשבת מותר לו להנות מזה, שהוא לא נהנה ממעשה שבת, שהרי כבר היו מספיקים לעשות את זה גם כן במוצאי שבת, מחצה על מחצה אם הדרים בעיר הם מחצה ישראל ומחצה עכו"ם, (אסור וימתין) [ימתין] אז הוא צריך להמתין עד כדי שיחמו חמין עד כדי שיספיקו להחם חמין.

רבי יהודה אומר, באמבטי קמנה אם מדובר כאן בבית מרחץ קטן, באמבטיה קטנה, אם יש בה רשות אם יש שם אדם חשוב כפי שהגמרא תסביר, רוחץ בה מיד מותר לו לרחוץ בה מיד.

שואלת הגמרא, מאי רשות, והיא עונה, אמר רב יהודה אמר

בזיון המת, משא"כ אליבא דרש"י גם מצד הלכות שבת היכן שזה מוכרח שזה נעשה לצורך הישראל, שמצד המעשה עצמו יש כאן ראייה שזה נעשה לצורך הישראל, או גם מצד הלכות שבת יש כאן קנס מיוחד שלא יקבר בו עולמית, זו היא הנפקא מינה כאן בין רש"י לשאר הראשונים.

ובשו"ע נפסק כאן כהרי"ף ושאר ראשונים, שתלוי למעשה האם זה בפרהסיא או בצנעא, שאם זה בפרהסיא אז זה בזיון בשביל המת ואסור לקבור אותו שם עולמית, לא בארון ולא בקבר, ואם זה בצנעא מותר להקבר בו. אלא ששם בשו"ע לא מבואר האם הטעם הוא דווקא בגלל בזיון המת כפי שהרי"ן מבאר כאן, או שזה גם כן בשאר הדברים, זה ג"כ תלוי בין פהרסיא לבצנעא.

משנה. אומרת המשנה, **עושיין כל צרכי המת מותר לעשות בשבת** את כל צרכי המת, **סכין ומדיחין אותו מותר לסוך אותו וכמו כן להדיח אותו במים, ובלבד שלא יזוז בו אבר כי כל איברי המת נחשבים למוקצה ואסור לטלטל את המת כיון שהוא מוצקה.**

עוד אומרת המשנה, **שומטין את הכר מתחתיו, ומטילין אותו על החול בשביל**

- דף קנ"א ע"ב

שימתין, מותר להוציא את הכר מתחת המת, וכך יצא שהמת מוטל על החול בשביל שיתקרר, שלא יגרם כאן בזיון המת על ידי שהוא יהיה מונח על כרים שאז החום יגרם לריח רע, על כן מותר לשמוט את הכר מתחתיו כדי שיהיה מוטל על החול ויתקרר.

עוד אומרת המשנה, **קושרין את הלחי מותר לקשור את הלחי של המת, לא שיעלה לא כדי לסגור לו את פיו, אלא שלא יוסיף שלא יוסיף לרדת, שהרי להרים את הלחי אסור בגלל שהוא מטלטל אבר של מת שהוא מוקצה, אבל לקשור כדי שלא יוסיף זה מותר.**

וכן אומרת המשנה, **קורה שנשברה אם נשברה קורה של התקרה והתקרה נופלת והולכת, סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה מותר לסמוך את אותה הקורה שלא תמשיך ליפול על ידי ספסל או על ידי ארוכות המטה, דהיינו קרשים של האורך המטה, לא שתעלה אלא שלא תוסיף, גם כאן אסור להרים את זה, אבל כדי שלא תוסיף לרדת מותר לסמוך את זה בספסל או בארוכות המטה.**

אלא שכאן מה שאסור להרים את זה יותר, זה לא בגלל דין מוקצה, אלא בגלל שאז הוא כבר נחשב לבונה, שעל ידי שהוא מרים את הקורה שנשברה או הוא כאילו בונה את הגג ועל כן אסור להרים את הקורה בחלק שהיא כבר ירדה והלכה, אלא רק לסמוך שלא תוסיף.

נמרא. שואלת הגמרא, **והאמר רב יהודה אמר שמואל הרי רב יהודה אמר משמו של שמואל, מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ היה מעשה בתלמידו של ר' מאיר שנכנס אחריו ר"מ לבית המרחץ לשמש אותו, ביקש להדיח קרקע אותו תלמיד ביקש להדיח את הקרקע, אמר לו אין מדיחין אמר לו ר' מאיר שאסור להדיח את הקרקע בשבת, לסוך קרקע הוא ביקש לסוך את הקרקע בשמן, אמר לו ר' מאיר אין סכין אסור לסוך את הקרקע בשמן.**

אמבטיה קטנה חוממה לצורך הרשות, מ"מ מוכרחים להמתין עד כדי שיחמו, שכל זמן שאנחנו לא יודעים בבירור שזה חום לצורך הגוי אסור ליהודי לרחוץ בזה עד כדי שיעשו, א"כ הראייה היא מן הת"ק, להיפך מרש"י, והת"ק ור' יהודה חולקים אליבא דהרי"ף, והראייה לשמואל היא מן הת"ק ולא מר' יהודה, כך לומד כאן הרי"ף.

למדנו במשנה, עשו לו ארון וחפרו לו קבר וכו' יקבר בו ישראל, ואם בשביל ישראל, לא יקבר בו עולמית.

שואלת הגמרא, **אמאי, הכא נמי ימתין בכדי שיעשו, לומד כאן רש"י מדוע אנחנו אומרים שכשעשו לו ארון וחפרו לו קבר אנחנו אומרים שמותר לקבור בו ישראל מיד, שמא הם התכוונו לצורך הישראל, ועל כן נמתין בכדי שיעשו, שהרי כשיש לנו ספק לצורך מי זה נעשה, לצורך הישראל או לצורך הגוי, אין הכי נמי אנחנו לא אוסרים את זה עולמית כיון שזה לא מוכחא מילתא שזה נעשה לצורך הישראל, אבל כשיתכן שזה נעשה לצורך הישראל מדוע אנחנו לא אומרים שימתין בכדי שיעשו, כך מסביר כאן רש"י את הקושיא.**

עונה הגמרא, **אמר עולא בעומד באסרטיא שהקבר חפור במקום ציבורי גדול, ששם אין דרך הישראל לקבור, על כן בהכרח שהם חפרו את זה לצורך הגוי, ועל כן כיון שהם חפרו את זה בהכרח לצורך הגוי על כן מותר לקבור בו ישראל.**

שואלת הגמרא, **תינח קבר, ארון מאי איכא למימר, על הקבר הסברנו טוב מאד, שהוא חפור במקום כזה שאין דרך לקבור שם ישראל, אבל בארון מה שייך לומר, הרי הוא דבר המיטלטל, א"כ לא שייך לומר שהוא מוכרח מצד מקומו שהוא לצורך הגוי.**

עונה הגמרא, **אמר רבי אבהו, במוטל על קברו שהוא מוטל על הקבר, ואז זה מוכרח שזה עשוי לצורך אותו הקבר, וכיון שהקבר חפור באיסרטיא, במקום שאין דרך לקבור שם ישראל, על כן כבר ג"כ מוכרח שהארון עשוי לא לצורך הישראל, כך לומד כאן רש"י.**

וגם כאן, הרי"ף, וכן הר"ן בשם הרי"ף, לומדים אחרת, הם לומדים שהכוונה כאן בקושיא לא על עשו לו ארון וחפרו לו קבר שיקבר בו מיד, אלא על הצד השני, מדוע אמרנו שאם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית, שהרי הם לומדים ברישא של המשנה בחלילין שאנחנו מחכים רק בכדי שיעשו, א"כ מדוע כאן אנחנו אומרים לא יקבר בו עולמית, שהם לא סוברים שיש קנס מיוחד באופן שזה מוכרח שזה בשביל הישראל, ועל כן מדוע כאן זה שונה ואנחנו אומרים לא יקבר בו עולמית, על זה מתרצת הגמרא בעומד באיסרטיא, שהקבר נמצא במקום ציבורי וזה מפורסם שהקבר הזה נחפר בשביל ישראל בשבת, וזה בזיון המת, ומצד זה אנחנו אומרים לא יקבר בו עולמית, וגם על זה אנחנו אומרים אותו הדבר לגבי הארון, שמכיון שהארון מונח על הקבר וזה מפורסם, כולם יודעים שהארון והקבר הזה הוכנו בשביל הישראל בשבת, על כן מצד בזיון המת אסור לקבור בו את המת לעולם.

וא"כ מצד הלכות שבת לומדים הרי"ף ושאר הראשונים וסוברים שאין כאן סברא לומר שיהיה אסור לעולם, רק מצד

עצמי שבת פ' פרק שלשה ועשרים – שואל קנ"א ע"ב 2 השדרה א'רמה

דף זה הודפס ע"י המורשה לשימוש הפרטי - כל הזכויות © שמורות למחבר: יואל צבי ערערא, רחוב חזון איש 3, בני ברק 51520, ניתן להשיג ספרים או דיסק לקריאה ולהדפסה עצמית אצל המחבר בכתובת הנ"ל או בטל 03-5795243 או 057-3195242

כסף, שזהו לשון של שלשלת, זה עד שלא ירתק חבל הכסף, עד שלא ימות האדם ואז חוט השדרה ישתלשל וירתק כמו רתוקות כסף, ותריון גולת הזהב, זה אמה ומבאר כאן רש"י איך זה אמה, שגולת הזהב זה לשון גולת מים, דהיינו לשון מעיין, כיון שהוא מעיין של תולדה, על כן זו הכוונה כאן ותריון גולת הזהב, "ותריון" זהו לשון רציצה אומר שם רש"י, וכמו כן ותשבר כד על המבוע, זה הכרס, שהכד זה דומה לכרס, וזה ישבר על המבוע, וכאן אנחנו רואים שהכרס נתפחת ולאחר מכן זה נשבר, ונרוץ הגלגל אל הבור, זה פרש, מפרש רש"י ש"גלגל" זהו לשון גלגל, ו"אל הבור" הכוונה אל הפה, שכריסו נבקעת והפרש בא אל פיו.

וכן הוא אומר (מלאכי ב) וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם, והיינו שלאחרי מות האדם הכרס נבקעת והפרש בא אל פיו.

אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב חנא, אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין כל ימיהם כחגים, אומר רש"י הכוונה כחגים שהם מבליים את ימיהם בתענוגים, ואז לאחרי מות האדם הפרש חוזר אל פה האדם.

אומרת הגמרא, אמר רבי לוי אמר רב פפי אמר רבי יהושע, לאחר שלשה ימים בריסו נבקעת ונופלת לו על פניו, ואומרת לו מול מה שנתת בי, וזו הכוונה כאן כריסו נבקעת, והגמרא הביאה את זה כאן כדי להראות לנו שבאמת כריסו של אדם נתפחת.

המהרש"א כאן מבאר, שאיך אנחנו דורשים כאן שמניחים דברי תורה ועושים כל ימיהם כחגים, הרי כתוב כאן "וזריתי פרש על פניכם", אומר המהרש"א שזה נדרש מזה שכתוב פעמיים "פרש", "וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם", מדוע כתוב פעמיים, אומר המהרש"א שאחד מהם נדרש לשון פרישה, שעל זה שהם פרשו מדברי תורה ועשו ימיהם כחגים זה הכוונה כאן פעמיים "פרש", ואז כריסו נבקעת והפרש בא אל פיו.

משנה. אומרת המשנה, אין מעצמין את המת בשבת, הכוונה היא שאסור לעצום את עיני המת בשבת, וכפי שאנחנו רואים כאן בגליון למטה, הוא מביא שגירסת הערוך היא "אין מעצמין", המ"ם קודם לצדי"ק, והוא מביא ראייה שכך צריך לגרוס, שהגמרא לעיל בדף ע"ז ע"ב שואלת איך הגירסא היא "מעצמין" או "מעצמין", והגמרא מביאה שם פסוק שכתוב "עוצם אינו מראות ברע" להביא ראייה שצריך לכתוב עם עיי"ן, עכ"פ שם בגמרא מוכרח שהמ"ם באמת צריך להיות קודם לצדי"ק, וזה הכוונה אין מעצמין את המת בשבת, וזה כדי שלא יהיו העינים שלו פתוחות, כענין שנאמר "ויוסף ישית ידו על עיניך", שעניי המת צריכות להיות עצומות, אבל אסור לעשות את זה בשבת כיון שאז הוא מטלטל אבר של המת, וכפי שכבר למדנו שאיברי המת נחשבים למוקצה ואסורים בטלטול, ולא בחול עם יציאת נפש וגם ביום חול אסור לעצום את עיני האדם הגוסס עם יציאת הנפש, כי והמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים, שמי שעוצם את עיני האדם בשעת יציאת הנפש הרי זה שופך דמים שבקרוב, בקל, הוא יכול לגרום לו למות, ועל כן על ידי שהוא עוצם את עיניו בלבד זה כבר יכול להיות שעל ידי זה

ומסביר כאן רש"י, שהקושיא היא, איך אנחנו אומרים שמותר לסוך את המת ולעשות כל צרכי המת, הרי אנחנו רואים שדבר שאסור בטלטול אסור גם לסוך אותו, אם כן איך אנחנו מתירים לסוך את המת, הרי המת אסור בטלטול, שהגמרא עכשיו למדה שהטעם שר' מאיר אמר לו אין מדיחין קרקע ואין סכין קרקע זה בגלל שקרקע אסורה בטלטול והיא מוקצית, ועל כן גם אין סכין ואין מדיחין את הקרקע, ואם כן מכאן קושיא על המשנה אצלנו איך מותר לסוך ולהדיח את המת, הרי המת הוא מוקצה כקרקע.

עונה הגמרא, קרקע בקרקע מחלפא, מת בקרקע לא מיחלף, דהיינו שהטעם האיטור שר' מאיר אמר אין מדיחין ואין סכין קרקע, זה לא בגלל שקרקע מוקצית, אלא בגלל שבקרקע יש לנו חשש שכשהאדם יבוא לסוך קרקע שהיא עשויה מעפר אנחנו חוששים שהוא יבוא להשוות את הגומות הנמצאות בקרקע וזה אסור, ועל אף שקרקע בית המרחץ עשויה רצפת אבנים, ששם לא שייך החשש של אשווי גומות, מ"מ גזרנו קרקע אטו קרקע, וזו כוונת הגמרא שאומרת קרקע בקרקע מחלפא, כך שאין כאן שום איטור לסוך דבר שהוא מוקצה או להדיח דבר שהוא מוקצה, אלא רק כאן בקרקע יש חשש של אשווי גומות וכאן בקרקע של בית המרחץ קרקע בקרקע מחלפא, משא"כ מת בקרקע לא מיחלף ועל כן מותר לסוך ולהדיח את המת ואנחנו לא חוששים שמא הוא יבוא לסוך ולהדיח קרקע שאינו רצפת אבנים, שמת בקרקע לא מיחלף.

שואלת הגמרא, כל לאתויי מאי מה שכתוב אצלנו במשנה שעושים כל צרכי המת, הרי המשנה למעשה מפרטת מה מותר לעשות צרכי המת, מה המשנה כאן התכוונה לרבות במילה שהיא אמרה "כל".

עונה הגמרא, לאתויי הא דתנו רבנן להביא את מה שלמדנו בבביתא, מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על כריסו מותר להביא בשבת כלי מיקר, דהיינו כלים שמביאים קרירות, וכמו כן כלי מתכות, ומניחים את זה על כריסו של המת, כדי שלא יהיה תפוח, כי זה הוא בזיון המת כשהוא תפוח, ומותר להביא את הכלים האלה ולהניח על כריסו כדי שלא יהיה תפוח, וכמו כן ופוקקין את נקביו כדי שלא תיכנס בהן הרוח מותר לפקוק את הנקבים של המת, שעל ידי כך לא נכנס בהם האויר לתוך המת ועל ידי כך הוא לא תופח.

ואומרת הגמרא, ואף שלמה אמר בחכמתו כפי שרואים בקהלת ששלמה המלך גם כן אומר שכריסו של המת נתפחת ונבקעת לבסוף, כי כתוב שם (קהלת יב) בתחלת פרק י"ב "וזכור את בוראיך בימי בחורתך עד אשר לא יבואו ימי הרעה" וכך הוא מתאר את ימי הרעה והולך, עד שהוא מגיע לפסוק ו' ושם הוא כותב "עד שלא ירתק הכסף ותריון גולת הזהב ותשבר כד על המבוע ונרוץ הגלגל אל הבור", ומבארת כאן הגמרא את כל מה שאמר שם שלמה, עד שלא ירתק חבל הכסף, זה חוט השדרה שחוט השדרה הוא לכן ככסף, ולאחר מות האדם החוט השדרה הזה מתרוקן מן המוח שבו, ואז הוא נהיה כמו שלשלת שהוא מתעקש ומתפתל כמו שלשלת, ו"ירתק" אומר רש"י שם בקהלת שזהו לשון רתוקות

הוא קירב את מיתתו, ועל כן זה הרי זה שופך דמים.

גמרא. אומרת הגמרא, **תנו רבנן למדנו בכרייתא המעצמו עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים** מי שעיצם את עיניו של אדם שהוא בשעת יציאת הנפש הרי זה שופך דמים, **משל לנר שכבה והולכת משל לנר שהולך לכבות אדם מניח אצבעו עליה מיד כבתה אדם שמניח את אצבעו על הנר מיד הנר כובה, וכמו כן גם האדם, שבשעת יציאת הנפש כל דבר קל יכול לזרוז את יציאת הנפש.**

אומרת הגמרא, **תניא למדנו בכרייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, הרוצה שיתעצמו עיניו של מת אדם שרוצה שעניי המת יתעצמו מעצמם, נופח לו יין בחושמו הוא נופח לו בפיו יין, לתוך חותמו של המת, ונותן שמן בין ריסי עיניו הוא שם לו שמן בין ריסי העינים, ואוחז בשני גודלי רגליו ואז כשהוא תופס בשני האגודלים של רגלי המת והן מתעצמין מאליהן אז עיני המת יתעצמו מאליהם, ועל כן בצורה כזאת אפשר כבר גם כן לעשות בשבת.**

עוד אומרת הגמרא, **תניא למדנו בכרייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת** תינוק אפילו שהוא בן יומו, מ"מ אם הוא בסכנה מחללין עליו את השבת, ומצד שני, דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת אפילו אדם חשוב כדוד מלך ישראל אבל אם הוא מת אין מחללין עליו את השבת.

ומבאר הגמרא, **תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת, אמרה תורה, חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה, שכיון שהוא חי, על ידי שנחלל עליו שבת אחת, על ידי זה נציל אותו, והוא לאחר מכן ישמור שבתות הרבה, משא"כ דוד מלך ישראל מת, אין מחללין עליו, מדוע, כיון שמת אדם בטל מן המצוות, והיינו דאמר רבי יוחנן (תהלים פח) במתים חפשי שמהפסוק הזה נלמד כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות שכיון שאדם מת הוא נעשה חפשי מן המצוות.**

ומבאר המהרש"א בפרק במה מדליקין בדף ל', ששם הוא שואל מדוע צריך פסוק לומר "במתים חפשי" כדי ללמוד את זה, שכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות, הרי איך שייך שהמת יקיים מצוות, אומר שם המהרש"א שאילולא הפסוק הזה היינו יכולים לומר שאסור להלביש את המת בכלאים, שגם במת שייכים כל האיסורים ששייך באדם חי, אלא שהוא עצמו לא יכול לעשות כך, אבל כשאנחנו מלבישים את המת אסור היה לנו להלביש אותו בכלאים, על כן שייך בו גם כן מצוות.

וא"כ כבר אפשר להבין גם כן כאן שאילולא היה הפסוק "במתים חפשי" והמת גם כן היה שייך בו כל המצוות, אז היה עלינו מצוה להציל אותו מן האש או מן העכברים כדי שגופו ישאר קיים ונוכל לקיים בגופו את המצוות שהמת שייך בהם, ורק כיון שמת אדם בטל מן המצוות כי כתוב "במתים חפשי", ולא שייך בו כלל מצוות, על כן אין מחללין עליו את השבת. ומדוע באמת הגמרא כאן נקטה שתינוק בן יומו חי ודוד מלך ישראל מת, שאנחנו מוצאים לעיל בגמרא בדף ל', שהגמרא שם אומרת שמה שכתוב בפסוק ש"לכלב החי טוב מן הארי המת" מדמה את זה שם הגמרא שכשדוד המלך מת שלמה

המלך שאלה את החכמים אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים, והגמרא שם אמרה שחכמים אמרו לו לעשות שכלבים של בית אבא מותר לו לחתוך את הנבלה ולתת לפני הכלבים, ומצד שני את האבא המת המוטל בחמה מותר לו לטלטל לשים אותו בצל רק על ידי שישים עליו כבד או תינוק שהמת הוא מוקצה, וכאן אנחנו רואים שהכלב החי עדיף מן הארי המת, כאן גם כן כשהגמרא באה לדמות ארי ממת הגמרא דימתה כאן אדם חשוב כדוד מלך ישראל מת שאין מחללין עליו את השבת כיון שבמתים חפשי, כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות.

עוד אומרת הגמרא, **ותניא ולמדנו בכרייתא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, תינוק בן יומו חי, אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים, שאין סכנה שחולדה ועכברים יבואו לתקוף את התינוק הבן יומו חי, שכיון שהוא חי החולדה לא תתקוף אותו, אבל עוג מלך הבשן מת אבל אפילו עוג מלך הבשן אפילו, אם הוא מת, צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים, שנאמר (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה שמכאן נלמד כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות, כיון שמת בטלה אימתו.**

מבאר כאן רש"י ש"חתכם" זה מלשון חיותכם, שחיותו של האדם (החיים שבאדם) זה מטיל את האימה על הבריות, וזו הכוונה בפסוק "ומוראכם וחתכם יהיה" שהחיות של האדם כל זמן שהאדם חי זה מטיל אימה על הבריות, וכיון שמת בטלה אימתו, ואז אפילו אם עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים.

אומרת הגמרא, **אמר רב פפא מן הפסוק הזה של "ומוראכם וחתכם יהיה", נקיפין מקובלנו, אריה אבי תרי לא נפיל שאריה לא יתקוף שני בני אדם, שמוזה שכתוב "ומוראכם" לשון רבים, שנים, זה בא לומר שיהיה מוראכם וחתכם על כל חית הארץ, אפילו על אריה, על כן מכאן מקובלנו שאריה לא יתקוף שנים.**

שואלת הגמרא, **הא קא חזינן דנפיל הרי ראינו שהוא כן התנפל אפילו על שני בני אדם יחד.**

עונה הגמרא, **ההוא כדרמי בר אבא, דאמר רמי בר אבא, אין חיה שולטת באדם עד שנדרמה לו כבהמה חיה אין לה שליטה על האדם רק כשהאדם נדמה לה לאותה חיה שהוא כבהמה, רק אז היא תתנפל עליו, אבל כל זמן שהאדם נראה לה כאדם היא באמת לא תפול עליו, שנאמר (תהלים מט) אדם ביקר כל ילין, נמשל כבהמות נדמו, שהלשון הזה "נמשל" זה כפי שהמהרש"א מבאר כאן מלשון "ממשלה" שהאדם נמשל על הבהמות כיון שהוא כבהמות נדמו על כן הוא נמשל על ידי הבהמות, ואומר כאן רש"י שכיון שנקנסה עליו מיתה על האדם, נדמה לארי כבהמה, ועל כן הבהמה יכולה להתנפל עליו.**

ומסביר כאן המהרש"א גם כן, שהנפקא מינה בין אדם לכל חית הארץ, מדוע באמת החיות לא התנפלו על אדם ועל חיות הארץ כן, זה בגלל שלאדם יש צלם אלקים, וכיון שיש כאן צלם אלקים זה מפיל אימה על החיות והחיות מפחדות לתקוף את האדם כיון שיש לו צלם אלקים, וכאן הכוונה נמשל כבהמות שכיון שנסתלק ממנו צלם אלקים הרי הוא אדם חי

עצמי שבת פ' פרק שלשה ועשרים – שואל קנ"א ע"ב 4 השדה

דף זה הודפס ע"י המורשה לשימוש הפרטי - כל הזכויות © שמורות למחבר: יואל צבי ערערא, רחוב חזון איש 3, בני ברק 51502, ניתן להשיג ספרים או דיסק לקריאה ולהדפסה עצמית אצל המחבר בכתובת הנ"ל או בטל 03-5795243 או 057-3195242

יחדל אביון מקרב הארץ, ששמואל למד מזה שכתוב בפסוק "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" שזה אמור גם כן על ימות המשיח, שגם אז לא יחדל אביון מקרב הארץ, ועל כן אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד, ועל כן אליבא דשמואל גם אז יתכן יהיה לקיים את מצות צדקה.

אומרת הגמרא, תניא למדנו בכרייתא, רבי אלעזר הקפר אומר, לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאדם צריך לעולם לבקש רחמים על אותה מדה, דהיינו על מדת העניות, שלא יגיע לידי עניות, שלא יהיה אביון, שאם הוא לא בא שאם הוא לא יגיע לידי עניות בא בנו אז בנו יגיע לידי עניות, ואם בנו לא בא ואם גם בנו לא יהיה עני בן בנו בא אז בן בנו יגיע לידי עניות, שנאמר כי כתוב בפסוק (דברים טו) כי בגלל הדבר הזה, הפסוק הזה מדבר בפרשה של נתינת צדקה, וכתוב בפסוק "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'", דורשת את זה כאן הגמרא "כי בגלל הדבר הזה", תנא רבי ישמעאל, גלגל הוא שחוזר בעולם שהדבר הזה דהיינו נתינת צדקה הוא בגלל דהיינו לשון "גלגל" זה מבאר כאן ר' ישמעאל שגלגל הוא שחוזר בעולם.

ומבאר כאן המהרש"א שהרי עניות ועשירות במזל תליא מילתא, ועל כן אפשר לומר שזהו גלגל המזלות חוזר בעולם, ועל כן האדם צריך תמיד להתפלל ולבקש שלא יגיע לידי מדה זו, שעל אף שזה תלוי במזל אבל הרי על ידי תפלה אפשר לשנות את המזל, על כן שיתפלל הוא ובנו ובן בנו, שכולם יתפללו על כך, ואז הם באמת לא יגיעו לידי מדה זו, ואז הם באמת כן יהיו עשירים.

אומרת הגמרא, אמר רב יוסף, נקיטינן מקולבנו, האי צורבא מרבנן לא מעיני שתלמיד חכם לא יגיע לידי עניות. שואלת הגמרא, והא קא חוינן דמיעני והרי ראינו שיש תלמידי חכמים עניים.

עונה הגמרא, אם איתא דמיעני אם הוא כן נהיה עני, אהרורי אפתחא לא מיהדר הוא אף פעם לא יהיה מחזור על הפתחים, שהוא אף פעם לא ישפיל את עצמו עד כדי לחזור על הפתחים.

ומבאר כאן המהרש"א שני טעמים, או בגלל שהרבה יותר מרחמים על תלמיד חכם מאשר על עם הארץ, כמו שמצינו בימי רבי שהוא פתח את האוצרות ואמר שעמי הארץ לא יכנסו, או שתלמיד חכם עכ"פ יצמצם את עצמו יותר ולא ילך לחזור על הפתחים.

אומרת הגמרא, אמר לה רבי חייא לדביתהו ר' חייא אמר לאשתו, כי אתי עניא כשבא עני אקדימי ליה ריפתא תמהרי לתת לו את הלחם כי היכי דלקדמו לבניך כדי שיקדמו אנשים אחרים לבנים שלך, אמרה ליה אמרה לו אשתו מילט קא ליימת להו וכי אתה מקלל אותם שהם יגיעו להצטרך לבריות, אמר לה ר' חייא קרא קא בתיב כי כתוב בפסוק כי בגלל הדבר הזה שהדבר הזה נתינת צדקה זהו גלגל, ותנא רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם.

מבאר כאן השפת אמת, שר' חייא באמת לא התכוון לכך, ש' חייא במה שהוא אמר כי היכי דלקדמו לבניך הוא לא התכוון

כמו כל בהמה חיה, וכמו שהחיות תוקפות כל בהמה הם עלולות לתקוף גם אותו, וזו הכוונה כאן "נמשל כבהמות" שנדמה לו כבהמה.

אומרת הגמרא, אמר רבי חנינא, אמור לישן בבית יחידי אסור לו לאדם לישון בבית כשהוא יחיד, מדוע, וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית שאדם שישן בבית יחידי עלול שלילית שזהו מין מזיק יאחז ויתפוס את האדם.

והשפת אמת כאן מביא, שכיון שבריי"ף הגירסא כאן אסור לישון בבית יחידי בלילה, ובלילה אומר השפת אמת השינה היא מעין מיתה, על כן כיון שזה מעין מיתה שוב צריך כאן שמירה מן המזיקין, כפי שאמרנו גם קודם שאדם מת אין אימתו מוטלת על הבריות, וכאן גם כן כיון שהוא ישן בבית יחידי זה מעין מיתה, על כן הוא גם כן צריך שמירה מן המזיקין.

אומרת הגמרא, ותניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עשה עד שאתה מוצא, ומצוי לך ועודך בידך, עשה הכוונה לעשות צדקה, עד שאתה מוצא למי לעשות, אומר רש"י כשאתה מוצא עם מי לעשות צדקה, ומצוי לך, ויש לך עם מה לעשות צדקה, ועודך בידך אומר רש"י עודך ברשותך קודם שתמות, או כפי שהמהרש"א אומר לפני שהוא הזקין, כשהוא עדיין שולט על נכסיו, שרש"י אומר לפני שהוא מת והוא כבר לא יכול לעשות, והמהרש"א אומר שכשהוא מודקן הוא כבר לא ישלוט על נכסיו, זו הכוונה ועודך בידך.

ואף שלמה אמר בחכמתו שלמה המלך אמר גם כן בחכמתו, (קהלת יב) וזכר את בוראך בימי בחורותיך עד שלא יבאו ימי הרעה, מבארת הגמרא מה הכוונה "עד שלא יבאו ימי הרעה", אלו ימי הזקנה שימי הזקנה זה הכוונה כאן לימי הרעה, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ לפני שיגיעו השנים שתאמר שאין לי בהם חפץ, אז תזכור את בוראיך, מה הכוונה שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אומרת הגמרא, אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה.

ומבאר כאן רש"י מה הכוונה שבימי המשיח אין בהם לא זכות ולא חובה, אומר רש"י שכולם יהיו עשירים ועל כן אין כאן זכות, אין כאן עם מי לזכות, שכולם עשירים, כי אין לו את ההיכא תמצא למי לתת צדקה ועל כן אין כאן זכות, וכמו כן אין כאן גם חובה, שהאדם אין לו אפשרות לאמץ את לבו ולקפוץ את ידו ולא לתת את הצדקה, אין לו את האפשרות לכך, שאין אף אחד שייבקש ממנו צדקה, שכולם יהיו עשירים, כך לומד כאן רש"י.

ואומר המהרש"א שכך באמת צריך ללמוד, שודאי שבימי המשיח גם כן יהיו המצוות קיימות, וא"כ מצות צדקה תהיה קיימת, אבל לא יהיה עם מי לקיים את זה, ועל כן זה הכוונה "זכור את בוראיך" שיעשה צדקה עד לפני שיגיעו השנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, שאז כולם יהיו עשירים ולא יהיה לו עם מי לעשות צדקה.

אומרת הגמרא, ופליגא דשמואל המימרא הזאת חולקת על שמואל, דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד, שנאמר (דברים טו) כי לא